

AYLIK KÜLTÜR SANAT DERGİSİ
insancıl

ISSN 1300-4158 • YIL: 28 • TEMMUZ 2018 • 15 TL (KDV DAHİL)

Bahçet Akyan

SAYI **336**

- Felsefenin Gör Deddiği: Felsefe
Tarih: Antropontolojik Okuma 25
- Stephan Hawking ve ALS
- İkseler Üzerine • Babam Aşkale'ye
Gitmedi Romanında Parrhesia ve
Parrhesiaasos Kavram ve Eylemleri
- Gölgesi Yıldız Dolu Yol Yorgunu Şair;
Metin Albok • Hep Yolda
- Cengiz Gündoğdu'yla Söyleşi

YILDIZ GÜNCEİ'nde

- Büyük Bir Aşk
- Sanat Nesneleri
- Sembol İnanc-Yazmak
Anımsamak
- Ergin Yıldızoğlu'nda Platon
devrimci Aristo gerideymiş...
öyle mi bakalım...
- Yılmaz Gruda şiiri

2017 Sonbahar ve 2018 Kış Oyunlarından Seçmeler (4)

A. Didem USLU*

Bakırköy tiyatrosu *Kardeşlerimi Arıyorum* (*I call my brothers*) oyununu, tavandan sarkan püsküllü silindir şeklindeki sade ve yalın bir dekorla sahneye koymuş. Konunun silindir içi ve dışında geçmesi ilginç olmuş. Büyük oranda sahne önü, yani silindir dışı kullanılmıştı. Silindir içiyse dans eden gençlerin veya patlayan bombalarda kaçan insanların mekanı olmuştu. Altmış beş dakikalık oyunun yazarı 1978 doğumlu *Jonas Hassen Khemiri*. İsveçli bir anneyle Tunuslu bir babanın oğlu. Hristiyan ve Müslüman karışımı bir evlilikten doğma yazar internete yazdığına göre velut bir edebiyatçı. Yazar oyunu Amor isimli bir Arap erkeğin ağzından ve onun bakış açısıyla anlatmış. Şizofren, takıntılı ve paranoyak bir Arap. Hep gözleniyor hissine kapılır. Durmadan kuzeni Ahlem'e matkap ucu arar. Patlamalardan korkan ama onca hengamenin arasında akrabalarıyla iletişim içinde ve hayalinde de kendi başına büyük aşk yaşayan bir Araptır Amor. Silahlanmadan dışarıya çıkmayın uyarısının yanında, hiçbir yerde güvende değilsin, dikkat çekmeyin diye ilan edilir. Birbirlerinin sümüklerini yedikleri eski arkadaş Valeria zaman içinde hayalde yaşatılan bir aşıktır çünkü Valeria başka kente gitmiş, evlenmiş, hatta çocuğu olmuştur.

Bir kurguya başlayacağım zaman asla film, roman, tiyatro veya dizi hakkında ön bilgi öğrenmek istemem. İlle de olayı kendi bakış açımdan görmek ve yorumlamak hoşuma gider. Daha sonra her türlü bilgiyi elde edip kendi düşüncemle kıyaslayabilirim.

Ancak başlangıçta asla başkasının etkisi altında kalmak istemem. Mesela broşürde "Avrupa'nın güvenli bir şehrinde beklenmedik bir patlama gerçekleşir" yazıyordu ama metinde mekanın Avrupa olduğunu gösterir hiçbir ipucu yoktu. Metinde İsveç'in ülkede kaçak yaşayan göçmenler için mücadeleyi hızlandırmak üzere uyguladığı REVA projesi de yoktu, İsveç eleştirisi de yoktu. Ben oyunda sadece dışlanan ve amaçsızca, korkarak yaşayan Müslümanlar gördüm. Metin son derece imalı ve soyuttu. Eh ne de olsa uslu bir yazar olmak zorundadır, oyunu yazan. Ne kebab yansın, ne şiş türünden. Aslında kendisini demokrasi beşiği olarak göstermek isteyen İsveç, tabii ki tüm AB gibi gizli ırkçı olacaktır. Ne var ki oyun bunu anlatmıyordu. Yazar *Khemiri* de İsveç'e açık eleştiri getirebilir mi? Haddine mi düşmüş? Yoksa "demokrat İsveç" hemen onu kara listeye alır.

Aslında kurgu, bir Bildungsroman türünde Amor'un çocukluk ve büyüme hikayesiyle başlar. Amor on yaşındayken Valeria'ya aşıktır. Kimya dersinden isimler taktığı arkadaşlarına en katı element diye Osmuyum'u seçmiştir ama Valeria başkasına aşıktır. Okul çağlarında Amor arkadaşlarına durmadan formüller ve denklemler gönderirmiş. Kimyaya yatkın bir çocuk. Hikayeyi anlamak zor çünkü zamanı kronolojik bir anlatım yok, hep imalı ve ileri geri atlamalı. Yazarın oyununa ne kadar bağlı kaldığını bilmiyorum ama anladığım kadarıyla oyunun konusu ulusal kimlik meselesi. Amor Araplığı kabul

etmiştir. Hatta "kara kuru, bizden biri" diye kimliğini tanımlar.

Hep telefon çalmaları, patlamalar ve heyecanlı korku dolu konuşmalar. Amor bugün çok manyak bir olay oldu diye anlatmaya başlar ama kurguda olayın hangi ülke olduğu belirtilmez. Shavi, Amor'u arayıp şehirdeki patlamayı haber vermiştir. Arabada dinamit patlamış. Bu işi yapan Müslümanmış. Amor aranıyor, kuzeni Ahlem de. Amor korkar. Polisler, barikatlar, coplar. Haberlerde terör, patlama ve el Kaide şüphesi vardır. Amor Arap akrabalarıyla ilişki içindedir ama yakın arkadaşı Shavi evlenip şirket kurduktan sonra ondan uzaklaşmış. Amor arkadaşlarını kimyasal element simgeleriyle isimlendirmiştir ama eski günler geçmişte kalmış, herkes değişmiştir. Anılarla yaşarlar çünkü ülkelerinden kovulmuşlardır. Dedesinin ev yapımına yardımcı Arap kuzen Ahlem, ışığı ve huzuru buldum diye hayal aleminde dolaşır. Amor kendileri için "Ya Muhammet, ya Mark tutarız" diye itiraf eder. Amor hep korkmaktadır. Yollarda şehrin bir parçası olmak için durmadan koşar. Oyunun sonuna doğru Amor'un dünyası iyice takıntılı olur: matkap ucu ve hayvan hakları derneğinden ısrarlı aramalar yapılır. Sonunda Amor patlama olayını üstlenir ama kimse ona inanmaz. Hatta bir polis arabasının dil bilmeyen bir genci kıstırdığını görür. Bir Türk kızının başına gelenler de üzücüdür ama bunların hepsi Müslüman düşmanlığıdır. Amor dil bilmeyen gencin yardımına koşar, hatta hayal aleminde içinde polisleri, köpeklerine ve helikoptere, her şeye bıçak fırlatır. "Polisler ve oğlan. Ben olan o oğlan" Oyunun sonundaki gereksizce ortaya çıkan fantastik sahnede Amor annesini "yemek tıklarken" görür. Ona öbür dünya hakkında sorular sorar ama Amor iki dünya arasında kalmıştır. Oyunun sonu şaşırtıcı bir sürprizle biter. *I am a black man in a white world* şarkısının Araplara neden uygun olduğunu anlayamadım. Araplar ve Müslümanlar dünyanın eziyet görmüş zencileri midir?

Bakırköy tiyatrosu oyunlarında çoğunlukla bol hareketli ve canlı bir oyunculuk sergilenir. Bu oyun da koşuşturmalı ve beden

hareketliydi. İki kadın, iki erkek oyunculu simetrik bir karakter dizimi. Sandre saçlar İsveçli mi sembolize ediyordu? Bedir Bedir de diğer üç oyuncu da başarılı oyunculuk sergilediler. Beyaz perukların ne işlevi vardı, anlamak isterdim. Hayalleriyle düşleri ve gerçek dünyanın vahşeti arasında kalan Müslüman Arap genci Amor'un hayatı çok zorluydu.

Devri Alem Oyuncuları'nın çeviri oyunu *Öteki İnsan*'ın kurgusunu beğendim. Tiyatronun kurucusu Tanya hanım çok yönlü bir insanmış. Oyun da yazıyormuş. İki karakterli metinde, genç bir kadınla genç bir erkeğin yaşamı, alle, evlilik ve unutkanlık teması içinde helezoni bir kurguda işlenmiş. Böylece ortaya çok güçlü bir değişim/dönüşüm çıkmış ama metin aynı zamanda da mistik ve belirsizlikler içinde kalmış. Gerçeklik ve düşünce alemi çok iyi anlatılmış. Güzel bir inşa, güzel bir oyun kurgusu. *Godot'yu Beklerken* etkisi hoş. Karı koca geçmişlerini, çocuklarını ve unuttukları her şeyi tartışıyor, hatta yaşamlarını değiş/tokuş ediyorlar. Yazarı *Pyotr Gladilin*. Zaten kurgu iyi oldu mu, ortaya iyi bir oyun çıkar. Oyuncu da rahat eder, yönetmen de. Oyun bana bir zamanlar izlediğim, her gününü unutan Nicole Kidman filmini hatırlattı.

Burak Uyanık'ın yazıp yönettiği ve oynadığı *Suç Makinesi* bir saatlik ve tek kişilik bir sahne gösterisi. Tek kişilik oyun hem zordur, hem de avantajlı. Bütün dikkat tek kişi üzerinde yoğunlaşır ama oyuncuya aynı zamanda yararlı bir bencillik getirir. *Burak Uyanık* çok iyi bir oyuncu. Duygu geçişlerini çok iyi canlandırıyor ama oyuncu kadrosunu genişletip ona göre oyunlar yazsa bence çok daha iyi olur. Bu acaba çok başarılı bir tek kişilik kurgu ve oyunculuk sergileyen *Jean Paul Marat* gibi biyografik bir oyun mu diye düşündüm. Oysa Marat her türlü ince ayrıntıyı ele almıştı.

Oyunun adı *Suç Makinesi* ama ortada doğru dürüst suç yoktu. Keşke *Burak Uyanık* o devre göre kurduğu ortamda, pek çok insanı kabul edilebilir gerekçelerle öldürseydi. Annesini, babasını, oğlunu, karısını, vb. Oyun trajik ve güçlü bir baba-oğul teması

içeriyor. O yüzden tarihsel gibi görünse de, aslında bireysel bir hesaplaşma kurgusu. Babası onu ihbar etmiş ama ne yaptı ki diye sordum. İsyan çıkarmaktan söz edildi ama ayaklanma anlatılmadı. İsyan olması için mutlaka ideolojik bir geçişin veya patlamanın olması gerekir. Baştan beri baskıdan söz edildi ama ortada baskı yoktu ki... Bir tek "baskı ve özgürlük" diye bağırıtı vardı. Tek gözlü adamla tek kollu daha metaforik veya alegorik olabilirdi.

Oyunun başında ve sonunda gölge perdesi arkasındaki genç erkek, oyunun başında ve sonunda gürültülerden korkan ruh hali sergiledi. Genç hanımsa kısa bir sevgili rolündeydi. Keşke bunlar geliştirilseymiş. Oyunun başında adının Andre olduğunu söyleyen genç adam, bütün kurgu boyunca hayat hikayesini anlattı. Olay Fransa'da mı geçiyordu? Yırtık ve kirli giysiler Hristiyan Avrupa'dan ipuçları veriyordu ama oyun içinde hiç tarihsel ve toplumsal bir gönderme yapılmadı. O yüzden de altyapı eksik kaldı. Hemen kendime neden Hristiyan Avrupa'yı ele almış *Burak Uyanık* diye sordum. Oyun tarihsel ama soyutlaştırılmış bir tarihsel. Öte yandan durmadan "acımasızlar," "onlar," siyasi otorite baskısından söz ediliyor ve "özgürlük" diye bağırılıyordu. İyi de, bu devir ne zamandı? Fransız İhtilali mi? Yoksa Amerikan İhtilali mi? Andre burjuva da, krallığı mı yok etmeye çalışıyordu? Giysi ve tavırlarıyla *Burak Uyanık* çok başarılı bir burjuva olmuş. Keşke buradaki altmetni güçlendirse... Öte yandan tarihsel oyun yazmak için çok derin tarih bilgisine ve bilgiyi özümsemeye ihtiyaç var. Oyunda Andre'nin annesi okuma yazma biliyor, oğluyla birlikte kitap okuyordu. 1700'lerde Avrupa'da daha okullar açılmamış, gazeteler büyük kentlerde tek tük. Çocukluk ve vatandaş çocuk kavramı, Jean Jacques Rousseau'nun *Emile* adlı kitabıyla ortaya çıkar.

Şeytan ayrıntıda gizlidir derler. Oyundaki Andre karakteri neyle geçiniyordu? Bu konuda hiçbir bilgi yoktu. Babası balıkçıymış ama Andre hayatı boyunca çalışmadı. Oysa 1700'lerde on yaşından itibaren çocuklara mutlaka ya çiftlikte ırgatlık yaptırı-

lırdı ya da köy veya kasabadaki bir esnafın yanına sözleşmeli eleman olarak çalışması için verilirdi. Zaten çocuklar kısa zamanda tek başlarına yollara düşerlerdi. Bu da öyle acıklı veya önlenemez bir olay değil, aileden normal bir boğaz eksilmesi idi. Bir de çocuk, hala etkili olan kilise kurumunda çalışabiliirdi. Tecavüz ve kadın dövme hikayeleri, posyapısalcı dünyada 21. yüzyılın dehşet olaylarıdır. 1700'lerde tüm kadınlar, soyluların metresleridir ve gayrimeşru çocuklu olurlar. Tüm cinsellikler tecavüzdür aslında. Andre birden yazı yazmaya karar verdi ama yine o devirde bunlar bulunamayacak lüks malzemeler. İnsanlar o yüzden 19. yüzyıla kadar şiir ve öykü yazmaz ama durmadan ezberlerler. Kültür hala sözlüdür. Sözlü kültür, hem Avrupa'da, hem de Osmanlı'da en önemli kültürel birikimdir. *Burak Uyanık* keşke haremde büyüüp evden kaçarak erkekliğe çeşitli şehirlerde ve maceralarla geçen bir Osmanlı gencini anlatsaymış. Ancak bu konuda da epey araştırma yapmak gerekir.

Türk sahnelerindeki yabancı çeviri oyunların kimisi çok ilkel ve başarısız oluyor. Ne var ki ısrarla berbat oyunlar sahneleniyor. Bunlara neden onca telif verilmiş diye hem ulusal aşağılık duygumuza kızıyorum, hem de yabancı hayranlığına üzülüyorum. Ancak *David Ives*'in *Kürkü Venüs* oyunu, öncelikle metin olarak son derece zeka pırıltısı ve en yeni konuları içeren bir oyundu. Aslında eser, *Sacher Masoch*'ün romanından uyarlanmış. Oyun mükemmel bir değişim dönüşüm ve sarmal bir gelişim gösterdi. Gerçekten harika bir metin çıkmış ortaya. Mutlaklık ve basitlik peşindeki Hristiyan Batı dünyasına sınırların ne kadar kaypak ve geçişken olduğunu anlatmış. Yazar, erkek ve kadın cinsinden (*gender issue*) başka bir kimlik tanımayan toplumuna kolaylıkla kadınlaşabilen erkeği ve kadın üstünlüğünü kanıtlar. Bu arada sadomazoşizmin nasıl ortaya çıktığı da gösterildi. Gerçek hayatla kurgu arasındaki geçişkenlik de harika anlatılmıştı. Aslında konu çok basit: Oyuncu seçmelerine gelen Wanda isimli genç kadın, Thomas'ı oyunun sonunda alaşağı eder. Wanda doğal ve cahil bir yetenektir ama bilgili bir erkeği

iknaya yoldan çıkarır. Adamı olayın içine çeker. Karaktere uygun olarak anlattığı alakasız hikayeler de çok hoştu. *Ersin Umut Güler*'le *Pervin Bağdat*'ın oyunculuğuysa doğal ve sadeydi. *Pervin*'in güzel bedenini kullanmak da, erkeği köleleştirip efendileşen bir kadın gösterilirken, meta olmanın tersi olarak sergilenmesi açısından hem akılcı, hem ironik olmuş. *Pervin* çeşitli ruh ikilemlerini çok güzel oynuyor. Metin müthiş! Oyun bana müthiş bir dönüşüm göstermesi açısından, Çinli Amerikalı yazar Henry David Hwang'ın *M. Butterfly* oyununu hatırlattı.

Sızı oyununu *Salih Efilolu* yazmış. Artık Osmanlı Ermenilerine acınmalardan bıktım, usandım. Sadık millet oldukları halde, Osmanlı'yı istemediler ve gittiler. Buna hep sorarım, dünya üstünde bizim için de yananlar var mıdır? Acaba Kafkaslardan kovulanları Rusya'da hatırlayan çıkar mı? Balkanlardan atılan Türkler için Bulgar veya Sırlar oyun yazarlar mı? Osmanlı gitti, biz eksildik, tek boyutlu kaldık diyorlar mıdır? Ancak bu oyun tehcir sonrasında Paris'teki Ermenilerini ve iyi Ermenilerle/kötü Ermenileri anlatması bakımından farklıydı. Oyunun başında hiç olay dizisi veya hikaye yoktu. Hep sızlanma, hep acıklı konuşmalar. Hep aynı konu: Topraklarımızdan göç ettik. Bir ara, acaba bu oyunu diyaspora ve kilise mi desteklemiş diye düşündüm çünkü onların Türkiye'deki propagandaları güçlüdür. Arka sıradaki bir seyirci beyefendi, "bu memleketin ekmeğini yiyip ihanet edenler, işte Paris'e böyle kaçır" diyordu. Güzel şarkılar söylüyorlar ama küçük kızı durmadan yetiştiriyorlar. Fransa'da özgür oldular ama niye Ermeni zorbalığı devam etti anlamadım.

Dekor yerine, oyunun tren istasyonu ve oturma odası sinevizyonları güzeldi. Sahne plastiğini beğendim. Aslında tek yönlü, ideolojik bir kurguydu çünkü ortada başka hiçbir tema yok. Olay yok, karakter gelişimi yok. Hep Anadolu düşünö canlı tutmak mı amaç diye düşündüm. Hep yuvarlak laflar ve isimsiz bir düşman olan "onlar." Mari'nin kocası, Ali Çavuş'u nasıl oluyor da mektuplarından biliyor diye merak ettim. Kız kimin kızı diye düşündüm. Mari'yi çok ağlattılar diye sıkıl-

dım. Sonunda Karine İstanbul'da Ali Çavuş'un oğluyla bir araya geldi. Kardeş olarak mı, sevgili olarak mı?

Evlilik temasında üç oyundan söz edebilirim: Birincisi *Barış Yücedağ*'ın yazıp yönettiği *Aynı Şeylerin Oyunu*. *Talha Kaya*'yı daha önce *Bay Jerry'nin Yeri* adındaki berbat metinli oyunda izlemiştim. Ancak bu oyunu gördükten sonra *Barış Yücedağ*'ın nasıl da zamane evliliği hakkında düzgün bir metin yazabildiğini ve güzel oyunculuk sergilendiğini gördüm. *Bay Jerry* oyunu *Talha Kaya*'yı ezmiş ve fena boğmuştu ama bu oyunda kendini aşmış diye sevindim. Bundan sonra sürekli olarak ruhunu anladığı Türk yazarların oyunlarında oynamalı diye düşündüm. Öte yandan bu oyunu, geleneksel, eski ve kıdemli tiyatrocuya kuşağı yaştan kaynaklanan tutuculuk yüzünden pek beğenmeyebilir ama ben çok sevdim ve başarılı buldum. Doğal ve ilginç bir oyun. Bol küfür ve eşit kadın/erkek ilişkisi. İki gencecik oyuncu çok değişik bir metin ve oyunculuk sergilediler. Tema, evlilik ve gelişimi üzerineydi ama konu da, sahne plastiği de postmodern olmuştu. Mahmut'la Levanten Anna'nın ilişkisi ve evliliği Cevdet Kudret'in yazdığı evlilikten çok farklıydı. Oyun absürd ve komik, kimi espriler çok güzel ve zekice. Tiyatro ve gerçek hayat arasındaki yabancılaştırma etkisi harika kullanılmış! Oyunculuk iyi, sesler güzel. Anna'nın saç aksesuarı meddah mendili gibiydi. İlginç bir anlatım ve oyun ama Anna neden Levanten oldu, onu anlayamadım. Bir de neden "İtalyan Levanten" diye belirtildi? Başta tür Levanten var mıdır? *Dario Moreno*'nun şarkısı da bana İzmir'deki günlerimi ve Levantenleri hatırlattı.

İkinci evlilik konusu, *Sabahattin Kudret Aksal* oyunu *Kahvede Şenlik Var* oyunuydu. Metin acaba ne kadar değişmişti? Günümüze uyarlama var mıydı? Değerli yazar *Aksal*'ın oyunu bu kadar basit ve klişe midir diye merak ettim? Bir kadın-erkek ilişkisi, günümüze uymayan halleriyle sürüp gitti. Danslar, şarkılar, iyi oyuncu garson ve sahnede giysi değişimleri gibi tiyatral onca emeğe rağmen, oyun çok yabancı ve sıkıcı geldi. Lüzumsuz ve işlevsiz sözler tam iki saat

sürdü gitti. Ne olay dizisi vardı, ne hikaye. Bir kızla genç adam evlenecekler ama geleneksel bir tutum içindeler. Erkek evini güveneceği kadına teslim etmek istiyor, kadınsa bir kimlik olmaya çaballıyor. Sanat demode olur mu diye sorardım hep kendime ama bu oyundan sonra anladım ki olurmuş.

Kadın erkek ilişkileri ve evlilik temasındaki oyunlara başarılı bir örnek Fora Tiyatro'nun Fransız olduğunu iddia edip etnik kokteyl olan *Eric Assous*'dan *Kadınlarımız* oyunuydu. Kurgu güzeldi. Oyun *Tufan Karabulut*, *Arda Kavaklıoğlu* ve *Deniz Salman*'ın başarılı oyunculuğuyla ilerledi. Hele kuaför rolü, saçları, giysileri ve tavırlarıyla *Deniz Salman*'a çok yakışmıştı. Sondaki değişim/dönüşümü oyunculuğuna başarıyla yansıdı. Metin, filme çekilmiş ve ödüllüymüş. Mutfak, yemek masası ve oturma köşesiyle küçük bir stüdyo mekanında üç erkekli bir erkek-egemen oyun izledik. Bu erkeklerin hayatları bir şekilde kadınlara bağlıdır ama merkezde sadece kendileri vardır. İki erkek bir akşam dedikodu ederken, birinin romatolog, ötekini de radyolog olduğu ve aile hayatları ortaya dökülür. Üçüncü erkek olan kuaför Simone'u beklemektedirler ama Simone heyecan içinde neden olduğu trajik olayın dehşetiyle içeriye girer. Oyun bundan sonra trajikomik bir çizgide, çok komik sürpriz ve konularla ilerler. Durumun ciddiyetinden kaynaklanan komik çözümler, canlı ve komik diyaloglarla bezenmişti. Karakterler arası çatışmalar mantıklı ve dönüşümlü nedenselliklerle verilmişti. Oyun, doktorlar ve kuaför arkadaşlarının erkek evliliği, evlilikle hesaplaşmalar, mutluluk, arkadaşlık, fedakarlık, kuşku ve doktor kararları gibi temalar içeriyordu. Evlilik hakkındaki oyunda üç farklı türde erkek, net ve açık karakter yapılarıyla çizilmişti. Oyun ilerledikçe beklentiler, yeni sürprizlerle kırıldı, şaşırtmalar keyif verdi. İki doktor arkadaş sabaha kadar karar vermek zorunda kaldıklarında tam bir erkek dünyası çizdiler. Oyun metni, kurguların önemli başlangıç noktası, "o gün ne oldu?" sorusuna harika bir gelişim sağlıyordu. Oyunun sonu, iyi bir metin ve başarılı oyunculukla hoş bir çözümle geldi.

Üç erkekli başka güzel bir kurgu: *Sanat*. Yine 25 yıllık üç erkek arkadaş çatışması. Hem de yazarı bir kadın ama *Can Gürzap*'ın TV'de söylediğine göre, bu kadın yazar neden üç erkekli bir oyun yazdığı sorulduğunda "kadınlar böyle konuları konuşmazlar" gibi kadın düşmanı bir cevap vermiş. Başarılı bir kadının kendini erkek egemen dünyaya ait hissedip hemcinslerini aşağılaması da anlaşılır gibi değil. Oysa benim çevremde öyle çok zeki entelektüel kadın ve aptal cahil erkek var ki!!!! Oyunun yazarı 1959 Paris doğumlu *Yasmina Reza*. O da beğendiği tek kimliğe yapışmış, temelde etnik kokteyl ürünü: Yahudi Rus İranlı bir işadamı babayla Macar kemancı bir annenin kızı. Dekor basit ve işlevsiz. Bir kanepe ve iki koltuk. Dermatolog Şerj 200 bin yuroya bir tablo almıştır. Komik oyun bu tablo üzerinden yürür. Beyaz üstüne beyaz çizgili bir tablo. Postmodern bir tablo ve yeni manasız sanatın eleştirisi. Mark uzay mühendisidir. Yine iki başarılı erkekle bir vasat arkadaşları. Üçüncü erkek arkadaşları İvan tekstilciyken kırtasiyeci olmuştur. İki arkadaş hep alınan tablonun manasızlığını ve yüksek ücretini tartışır. Şerj İvan'a tabloyu gösterdiğinde onun titreşimleri hissetmesini ister. Mark'sa alaycıdır. İki kültürlü erkek sanat ve sanatçı hakkında konuşurlar. Hatta Şerj, *Seneca*'nın *Mutlu Hayat* kitabını anlatır, İvan/Şerj çatışmaya girerler. Şerj sanatçıyı bir tür tanrı olarak görür. Bu aslında bir 19. yüzyıl Romantik akım dönemi düşüncesidir.

Mark iki arkadaşıyla kavga eder. Mark daha sonra İvan'la çağdaş adam tartışması yapar. Mark İvan'ı gücendirir. Üç erkek birbirlerine hakaretler ederler, birbirleriyle ve kendileriyle hesaplaşırlar. Kişiselleşme başlayınca kavga çıkar ve İvan yumruk yer. Konuşmalar büyük bir kısır döndü haline gelir. Kurgu çok sıkışık ama ortaya çok çeşitli tema çıkar. Sonunda Mark'la Şerj İvan'a verdiği karar için baskı yaparlar. Üçünün duygusuzca zeytin yeme sahnesi pek komiktir. Şaşırtıcı sonda olanlar tabloya olur. Son konuşmayı da İvan yapar. Öbür oyun gibi mutlu sonla biten üç erkek arkadaşlığı çeşitli konuları değer. Aslında hiç geçmiş

sümenaltı edilerek kapatıldığını söylüyor. Oyunun tümünü mutlaka görmeliyim. Yazar ve Yönetmen *Dr. Tuğsal Moğul*, başlığı çok iyi seçmiş çünkü böyle olmasa, Almanlar konuyu dikkate almazlardı. Oyun Almanya'da epey protestoyla karşılaşmış. Tam "ben istediğimi yapayım ama sen sesini çıkarma, hatta bana biat etmeye devam et" tarzında bir sömürge politikası durumu. Oyun sonrasında Türkçe bilmeyen Alman başkonsolosu, Alman yüce gönüllülüğünü sergiler gibi, bir gazeteciyle bir avukatı ve yazarı sahne de konuşturdu. Her ikisi de Alman devletinin bu işte parmağının olduğunu anlattılar. Dinleyicilerden pek çok insan, bu gösteriyi Almanya'nın büyük bir demokrasi örneği diye kutladı ama bence olay tam bir "*ben bildiğimi yaparım politikası*." Bu aslında bir ABD politikasıdır. Düşman belirleyip her adımda yeni bir düşmanla savaşmak ve ülkelere zarar verdikten sonra özürler dilemek ve tazminatlar ödemek! Vietnam, Latin Amerika, Japonya, Afganistan, Irak, İran, Usame bin Ladin, Saddam Hüseyin, Suriye, Müslümanlar ve şimdilerde Türkiye hep ABD düşmanları değil mi? Demek ki Almanya da artık sıkı bir şekilde ABD'leşiyor. "Altı milyon Yahudi'yi öldürdüm ama tazminatını verdim. Bu olay kapandı. Şimdi de Neo-Naziler Türkleri mi öldürüyor? Onun da icabına bakarız" mı? Bu tavra bizim kültürümüzde, "bildiğini oku, sonrası Allah kerim derler." Ancak bizde geçmişten ders almayıp durmadan bildiğini yapan çocuklara, eşlere ve sorumsuz insanlara çok kızılır. Düşünüyorum da acaba AB-D ırkçı olmaktan gerçekten kurtulabilecek mi? Osmanlı gibi gerçek anlamda bir (*multicultural*) çokuluslu ülke olabilir mi? 1970'lerde Almanya'da bu çabayla "mültikülti" diye alay edildiğini hatırlıyorum da... Kendi bildiğini oku ve düşman ilan ettiğinle alay et!

Sonuç: İstanbul sahnelerinde mükemmel oyunculuklar sergileniyor. Yazarlarsa çekimser, ümitsiz ve kararsız çünkü çeviri edebiyat fırtınasını aşmak mümkün değil.

Yurtdışını ve yabancıları kendinden üstün tutmak, ilk kez onlara ayrıcalıklar ve kapitülasyonlar veren *Kanuni Sultan Süleyman* zamanından beri Türk insanının büyük hastalığıdır. Gerçi önceki padişahlar da herkese din ve dil özgürlüğü verirler ya... Özgürlük verdiler de, kıymetini bilen mi oldu. İyilik yap ki, kötülük bul şekline dönüştü.

Yabancıyı aşırı sevip sayan ve kendinden fazla yücelten Türk insanı, artık yabancı eserlerin pek matah olmadığını görmeli. Artık yabancılar, dünyayı sarmış olan post-yapısalcı ve postmodern kafa karışıklığı yüzünden iyi kurgular yazamıyorlar. Bir yandan modernisten postmodernizme geçemiyorlar, öte yandan postyapısalcılığın yarattığı karmaşayla hedeflerin ve merkezlerin şaşması yüzünden zihinlerini toparlayamıyorlar. Önceki Avrupa merkezli modernist merkeze öyle bir tutunmuşlar ki, ortaya çıkan ve yarattıkları yeni merkezlerle ne yapacaklarını bilmiyorlar. Kadınlara, eşcinsellere, kendilerinden olmayanlara, kısacası farklara alışmaları zor. Hristiyan Avrupa merkezli dünyada, yenilik ve farklılık kabulü mümkün değil. Beyinlere güzel imajlar yerleştiriyorlar, olumlu toplum reklamları yapıyorlar ama AB-D farklara alışamaz ve ırkçılıktan kurtulamaz. Çokkültürlü, çokdinli ve çokmilletli Osmanlı gibi olmaları mümkün değil. Görüldüğü gibi, 18. yüzyıl Aydınlanma Çağından beri dünyayı yöneten "baskın Avrupa merkezli düşünce" olmayınca ortalık boş kalmıştır. O yüzden de yerli yazarlarımızın tiyatro alanında büyük atılımların içine girmelerinin tam zamanıdır. Yazılan ve düzeltildikten sonra seyirci önünde sınavdan geçen bütün yerli oyunların, mutlaka ve mutlaka yurtdışına çıkmaları gerekir. (*Bitti*)

**Prof. Dr. Didem Battalgazi Uslu*

*Gelişim Üni. İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fak.
İngiliz Dili ve Edeb. Öğretim Üyesi*